

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft enkele vragen en opmerkingen over de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 4 september 2017 bevattende de concept-reactie op de aanbevelingen uit de Universal Periodic Review (UPR) van 10 mei 2017. (Kamerstuk 26 150, nr. 161)

De fungerend voorzitter van de commissie,
Pia Dijkstra

De griffier van de commissie,
Hendrickx

Inleiding

De leden van de fracties van D66, PvdA, en DENK willen graag onderstaande vragen stellen en opmerkingen maken. De vragen en opmerkingen zijn weergegeven per fractie.

D66

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de Conceptreactie van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op de aanbevelingen uit de Universal Periodic Review (UPR) van 10 mei 2017. Deze leden zijn verbaasd over het gebrek aan overzicht en toelichting dat deze conceptreactie biedt. Zij hechten waarde aan de rol van de Tweede Kamer in het mensenrechtenbeleid in Nederland, en zij zijn van mening dat zij op deze manier niet volledig hun rol kunnen vervullen. Vandaar dat zij graag gebruik maken van deze mogelijkheid om aanvullende vragen te stellen aan de Minister.

De vragen zullen zich richten op de concrete beleidsreacties die voortvloeien uit de rapportage, de gevolgen voor het Nationaal Actieplan Mensenrechten, en een aantal specifieke aanbevelingen.

In deze conceptreactie lezen de leden van de D66-fractie dat bepaalde aanbevelingen geaccepteerd worden («accepted») terwijl andere aanbevelingen voor kennisgeving worden aangenomen («noted»). De aan het woord zijnde leden vragen of de Minister kan duiden wat het verschil is tussen deze twee antwoorden op de aanbevelingen. De leden van de D66-fractie vragen zich met name af welke concrete beleidsacties voortvloeien uit geaccepteerde en genoteerde aanbevelingen. Wanneer een aanbeveling die oproept tot het ratificeren van een verdrag «genoteerd» wordt zonder verder commentaar, betekent dit dan in feite dat dit niet op de korte termijn zal gebeuren?

Wanneer deze leden het commentaar in de conceptreactie lezen, rijst de indruk dat enerzijds wordt uitgelegd waarom bijvoorbeeld een bepaald verdrag niet geratificeerd wordt. Anderzijds krijgen voornoemde leden de indruk dat relevante aanbevelingen, zoals het verkleinen van de loonkloof tussen man en vrouw, worden geschaard onder staand beleid. Kan de Minister een overzicht geven van de concrete beleidsacties die voortvloeien uit de UPR aanbevelingen?

Daarnaast lezen voornoemde leden in de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 4 september 2017 dat de korte reactie op de UPR aanbevelingen het begin is van het implementatieproces, waarbij ook het maatschappelijk middenveld betrokken zal zijn. Kan de Minister toelichten hoe dit implementatieproces er verder uit zal gaan zien en op welke wijze het maatschappelijk middenveld hierbij betrokken wordt? Wat is de rol van de Tweede Kamer hierin?

De leden van de D66-fractie vragen vervolgens om een overzicht van de nog te ratificeren verdragen die zijn genoemd in de UPR, en de fase waarin de procedure tot ratificeren zich op dit moment bevindt.

De leden van de D66-fractie zullen voorts een aantal aanbevelingen aanhalen, waarover zij specifieke vragen hebben die gelieerd zijn aan het Nationaal Actieplan Mensenrechten (NAM).

- Aanbeveling 131.29, afkomstig van Duitsland, vraagt om een uitbreiding van het Nationaal Actieplan Mensenrechten. Zij stellen voor om «respecting human rights while countering terrorism» toe te voegen aan het Nationaal Actieplan Mensenrechten. Dit is voor kennisgeving aangenomen volgens de rapportage en wordt overwogen bij het opstellen van een nieuw NAM. Kan de Minister de leden van de D66-fractie toezeggen dat dit zal worden opgenomen in het volgende

actieplan mensenrechten? Daarnaast vragen de voornoemde leden zich af wanneer een nieuw NAM zal worden ontwikkeld, en hoe de UPR aanbevelingen hierin een rol zullen spelen.

- Aanbeveling 131.30 spreekt over onafhankelijke monitoring en evaluatie van het Nationaal Actieplan Mensenrechten. Hier wordt in de conceptreactie door de Minister niet op ingegaan. Het College voor de Rechten van de Mens heeft recent een onafhankelijke evaluatie uitgevoerd van het Nationaal Actieplan Mensenrechten. De leden van de D66-fractie vragen of u kennis heeft genomen van deze evaluatie van het huidige NAM? Wanneer kan de Tweede Kamer een reactie van de Minister op deze evaluatie verwachten?
- Daarnaast beveelt Zweden aan (131.32) om te focussen op de meetbaarheid van dit soort actieplannen. Dit volgt ook uit de evaluatie van het College voor de Rechten van de Mens van het huidige NAM: de resultaten zijn niet goed te meten. De leden van de D66-fractie vragen de Minister of deze kritiekpunten worden meegenomen in de ontwikkeling van het nieuwe NAM?

De leden van de D66-fractie hebben ook een aantal beleidspecifieke vragen die voortvloeien uit een aantal aanbevelingen.

- Aanbeveling 131.100 van Israël bevat het volgende: «guarantee access to legal gender recognition for both intersex and transgender people of all ages, without legal, administrative or financial barriers.» Volgens de conceptreactie is deze aanbeveling voor kennisgeving aangenomen. De voornoemde leden vragen de Minister waarom hij deze aanbeveling niet accepteert, en of er alsnog beleidsconsequenties zijn van deze expliciete aanbeveling?
- Aanbeveling 131.116 vraagt om het trainen van het OM en politie in het identificeren, onderzoeken en vervolgen van zaken van gendergerelateerd geweld. Deze aanbeveling wordt zonder commentaar door de Minister voor kennisgeving aangenomen. De voornoemde leden vragen de Minister om een toelichting bij deze aanbeveling: waarom wordt deze aanbeveling niet actief geaccepteerd?
- Aanbeveling 131.121 roept op tot het nemen van maatregelen waardoor de verzameling van informatie voor strafrechtelijke en inlichtingendoeleinden geen massieve surveillance van onschuldigen mogelijk maakt. De Minister accepteert deze aanbeveling zonder commentaar. Heeft dit nog betekenis voor de interpretatie en uitvoering van zowel de nieuwe Wiv 2017 als de Wet computer criminaliteit 3?

De leden van de D66-fractie vragen tot slot aan de Minister om de Tweede Kamer actief te betrekken bij het verdere proces rondom de UPR aanbevelingen.

PvdA

De leden van de PvdA-fractie hebben met enige teleurstelling kennis genomen van de reactie op de aanbevelingen van de VN Mensenrechtenraad, alsmede van het tijdstip van verzending aan de Kamer, waardoor inhoudelijk overleg met de Minister, voorafgaand aan het inzenden van de reactie aan de VN Mensenrechtenraad, zoals in de motie-Van den Hul c.s. (TK 30 950, nr. 129) is verzocht. Hoewel de Minister schrijft dat de Kamer ook na het inzenden van de reactie aan de VN de gelegenheid heeft om desgewenst met het kabinet van gedachten te wisselen over de reactie op de aanbevelingen, heeft de Kamer nu juist uitdrukkelijk verzocht dit voorafgaand aan de inzending te doen. Waarom is aan dit verzoek geen gehoor gegeven?

De leden van de PvdA-fractie waarderen het dat de Minister de Kamer bedankt voor de betrokkenheid bij de UPR, maar hadden liever gehad dat

de Kamer ook daadwerkelijk inhoudelijk betrokken was zoals de motie heeft verzocht. Navraag bij de verantwoordelijke afdeling van de OHCHR van de VN heeft opgeleverd dat de uiterste inzendingdatum 21 september is dus hier lijkt toch enige ruimte te zitten voor een overleg voorafgaande aan inzending. Hoe is het kabinet tot de datum van 8 september gekomen?

De leden van de PvdA-fractie constateren dat in de Mensenrechtenbrief uit 2013 «Respect en recht voor ieder mens» het kabinet een aantal belangrijke passages heeft opgenomen die we mede zien als het uitgangspunt voor het Nederlandse mensenrechtenbeleid. Onder meer is het uitgangspunt geformuleerd «Om in het buitenland geloofwaardig te kunnen spreken over mensenrechten, moeten we ook oog hebben voor de mensenrechtensituatie in eigen land en regio. Aanbevelingen of kritiek op Nederland vanuit de internationale organisaties en toezicht mechanismen moeten we op hun merites beoordelen en waar nodig moeten we bereid zijn zaken aan te passen.»

En ook «Nederland stelt zich open en constructief op in de dialoog over mensenrechten met andere landen en in contacten met internationale toezichtmechanismen van bijvoorbeeld de Raad van Europa of de Verenigde Naties.»

In zijn speech vorig jaar bij de VN Mensenrechtenraad bevestigde de Minister van Buitenlandse Zaken het voorgaande door te benadrukken dat «Onze dialoog binnen de Raad voor de mensenrechten draagt bij aan een breed gedragen begrip van onze waarden. We moeten elkaar ter verantwoording roepen en ervoor waken te worden meegezogen in een draaikolk van rituelen die al onze goede bedoelingen ongedaan maken». Kan de Minister bevestigen dat dit uitgangspunt, zoals ook opgenomen Mensenrechtenbrief, nog altijd de basis is van het mensenrechtenbeleid, juist ter voorkoming van de «checklist diplomacy» oftewel allemaal goede bedoelingen zonder iets te bereiken.

De leden van de PvdA-fractie menen dat het bij de UPR gaat om onze geloofwaardigheid. De VN Mensenrechtenraad heeft in het landenrapport over Nederland een aantal waardevolle aanbevelingen gedaan. Het gaat hier om alle landen van de VN, niet in de laatste plaats om onze buurlanden die worstelen met dezelfde problemen en geheel belangeloos waardevolle inzichten delen. Zoals het kabinet weet zijn VN aanbevelingen in de UPR erg algemeen omdat staten niet op de stoel van een andere overheid willen zitten. Het is aan staten zelf om nieuwe acties te verbinden aan deze aanbevelingen. Dat is waar de Minister van Buitenlandse Zaken naar verwees in zijn speech: de VN is geen exercitie in papier verplaatsen. Het kan niet zo zijn dat de Minister van Buitenlandse Zaken in andere landen het naleven van mensenrechten en bijvoorbeeld mensenrechten-educatie voorschrijft, terwijl in Nederland onze kinderen nog steeds niets hoeven te leren over mensenrechten. Kan de Minister de discrepantie tussen het extern uitdragen van het belang van mensenrechten en het beleid in eigen land uitleggen en aanpakken?

De leden van de PvdA-fractie zijn zich bewust dat nog geen twee jaar geleden de Minister in de Kamer de aanjagersrol van de Minister van BZK heeft bevestigd. Hij gaf toe dat het ministerie die rol ook moet pakken en binnenskamers de taak heeft om de collega's af en toe aan hun jasje te trekken. Dat de infrastructuur op orde moet zijn en dat we momenten moeten creëren om erbij stil te staan en ons af te vragen of het in Nederland wel helemaal ideaal is. Het mag bij mensenrechten nooit gaan om bureaucratie en papier verplaatsen. Wat gaat het kabinet doen om dat te verbeteren? Hoe kan de Minister de coördinatie op het ministerie beter beleggen? Is de Minister bereid om in zijn overdrachtsdossier aan de nieuwe Minister aandacht te vragen voor het Nationaal Actieplan en de UPR rapportage?

Voor de leden van de PvdA-fractie lijkt hetgeen nu voor ligt vooral op de zogeheten «checkbox diplomacy» en doet het onvoldoende recht aan de aanbevelingen van de VN en bevat geen noemenswaardige beleidsvoornemens. In beginsel is het antwoord op alle vragen «in line with existing policy». De leden van de PvdA-fractie zouden graag willen weten wat dat concreet betekent.

Wanneer ontvangt de Kamer van de Minister alsnog per aanbeveling welke concrete actie daaruit volgt? Het is de leden van de PvdA fractie bekend dat de reactie aan de VN is gebonden aan een bepaalde omvang, echter de verdere uitwerking zou toch bijvoorbeeld in de vorm van een achterliggend document kunnen zijn? En zo nee, waarom niet en op welke wijze zou de Minister beter en uitgebreider kunnen informeren over de concrete acties die hij laat volgen op de aanbevelingen?

De gebrekkige gedachteswisseling van het kabinet met de Kamer staat niet op zichzelf. De leden van de PvdA fractie merken op dat NGO's hebben gewezen op de moeizame consultatie met het ministerie. Toen het kabinet het eigen rapport aan de VN had verzonden, moesten alle overige betrokken partijen, inclusief de Kamer, wachten op publicatie van het Nederlandse rapport op de VN-site. Kunt u toelichten waarom de Kamer niet gelijktijdig met de VN het Nederlandse rapport heeft ontvangen? Welke praktische bezwaren zijn er die er voor zorgen dat deze rapportage niet eerder kon worden gedeeld?

De leden van de PvdA-fractie hebben er kennis van genomen dat in de rapportage van september de NGO's schreven dat het Nationaal Actieplan Mensenrechten van de Nederlandse regering niet aan de VN-richtlijnen voldoet. Het werd door maatschappelijke organisaties ook wel «een no-action plan» genoemd, omdat het weinig tot geen nieuwe stappen bevat. Een evaluatie van het Nationaal Actieplan Mensenrechten door het College van de Mens diskwalificeert het proces, de inhoud, de implementatie en de evaluatie. NGO's hebben het in hun rapport goed verwoord: Nederland is een prachtig land om in te wonen. Maar, zo stellen de NGO's ook, de financiële crisis en andere ontwikkelingen hebben de verschillen tussen de bevolkingsgroepen vergroot waardoor de bestaanszekerheid onder druk is komen te staan.

De leden van de PvdA fractie constateren dat veel aanbevelingen in de UPR gaan over het aanpassen of aanscherpen van wetgeving op het gebied van onder meer mensenhandel, discriminatie en gender. Op een aantal van die aanbevelingen zouden de leden van de PvdA fractie nu graag iets meer duidelijkheid hebben.

Over aanbevelingen en reactie onder nummer 131.9, 131.10, 131.11, 131.12, 131.13, 131.13, 131.15, 131.16, 131.19, 131.20, 131.153

De voorbereiding van de goedkeuringsstukken voor het ratificeren van het optioneel Protocol Economische en Sociale Zaken staat opgenomen in een lijst van verdragen die dit jaar naar verwachting ter parlementaire goedkeuring worden ingediend zoals die is vastgesteld op 18 maart 2015. De aanbevelingen suggereren het versnellen van het proces van ratificatie. Dat lijkt ons terecht als alle goedkeuringsstukken in maart 2015 al in voorbereiding waren. Welke concrete stappen tot ratificatie zijn er in de afgelopen jaren gezet en wanneer komen de goedkeuringsstukken naar de Kamer? De reactie van het kabinet lijkt nogal terughoudend, kan de Minister aangeven waarom?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.20 en 131.30

Aan welke criteria moet het nieuwe actieplan voldoen en op welke termijn mogen wij dat plan verwachten? Hoe zorgt u ervoor dat het actieplan oprecht actieplan mag heten? Op welke manier gaat u hierin de kritiek van NGO's en de evaluatie van het College van de Rechten van de Mens verwerken? En hoe betreft u NGO's en Kamer bij dit proces?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.43, 131.44 en 131.45
Waarom bent u van mening dat er geen verdere stappen noodzakelijk zijn om het gender wage gap te dichten zoals IJsland aanbeveelt?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.93 en 131.94
In de reactie op deze aanbevelingen over etnisch profileren verwijst het kabinet naar het Nationaal Actieplan Discriminatie. Blijkbaar vinden vele landen hetgeen daarin is opgenomen onvoldoende. Waarom is er niet inhoudelijk ingegaan op deze aanbeveling? Landen als België hebben het vooral over de implementatie van wetgeving. Gaat u met deze landen in gesprek over mogelijke nieuwe maatregelen?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.105
Welke stappen gaat u concreet zetten om het verschil in mensenrechtenstandaarden tussen de Nederlandse en het Caribisch deel van het Koninkrijk te overbruggen? Hoe kunt u ervoor zorgen dat organisaties op de eilanden op kunnen komen voor hun eigen mensenrechten: op de eilanden, in Nederland en bij de Verenigde Naties?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.96
Op welke manier gaat u de aanbeveling van Canada op het gebied van voorkoming van discriminatie op de arbeidsmarkt opvolgen? Welke rol ziet u daar voor «advocacy» programs waarbij mensen zelf opkomen voor hun eigen rechten?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.138
Ook de commissie 2032/ Schnabel wil graag dat Nederland overgaat tot de introductie van mensenrechten educatie. Onze kinderen scoren Europees slecht op burgerrechten in tijdens van discriminatie en radicalisering. Leraren krijgen continu allerlei deeltaken. Kunt u aangeven of er voldoende middelen en trainingen beschikbaar zijn in Nederland op het terrein van mensenrechteneducatie zoals ook Slovenië aanbeveelt? En is mensenrechteneducatie zoals Slovenië aanbeveelt onderdeel van en voldoende geïntegreerd in de kerndoelen?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.192
Volgens de Minister is het gebruik van isoleercellen in Nederland minimaal. Zijn er ook cijfers beschikbaar om dit te onderbouwen? En hoe verhouden deze cijfers in het geval van vluchtelingen en ongedocumenteerden tot andere landen?

Over aanbeveling en reactie onder nummer 131.197
Nederland is in relatie tot het onderwerp stateloosheid aangesproken op de categorie «nationaliteit onbekend» een categorie die maar weinig andere landen kennen. Het daarom goed dat het kabinet hier wetgeving op voorbereid. Wanneer wordt de nieuwe wet naar de Kamer gestuurd? Welk probleem lost de nieuwe vaststellingswet stateloosheid op? Hoe toon je aan dat je stateloos bent? Tegelijkertijd stelt het kabinet dat de nieuwe vaststellingsprocedure niet betekent dat iemand recht heeft op een verblijf. Het gaat hier onder meer om mensen die in Nederland zijn geboren. Welke rechten en verplichtingen horen bij de status van stateloosheid? Hoe kan het dat iemand die stateloos is, geen legale verblijfstatus kan hebben?

DENK

De leden van de fractie DENK hebben de conceptreactie bestudeerd en betreuren het ten zeerste dat de opmerkingen die namens andere landen in de richting van ons land zijn geuit voor de Minister geen aanleiding

hebben gevormd tot het nemen van ambitieuze maatregelen. De leden van de fractie DENK hebben een aantal vragen aan de Minister:
Kan de Minister aangeven welke nieuwe maatregelen hij neemt op basis van de geaccepteerde aanbevelingen of waarom de huidige maatregelen volstaan?

Kan de Minister concreet aangeven wat de Nederlandse regering op het gebied van mensenrechten in Nederland nog moet doen met betrekking tot de door andere landen herhaaldelijk geuite zorgen over ouderendiscriminatie, kinderarmoede, afrofobie en hatespeech vanuit politici in de richting van moslims?

Op welke manier gaat de Minister de samenwerking tussen ministeries ten aanzien van mensenrechten verbeteren?